

Динаміка норми нагромадження в економічному циклі

Видобора В.В. – к.е.н., доцент,
Одеський національний економічний університет

Норма нагромадження важлива економічна категорія, яка створює передумови для розвитку виробництва. Для аналізу її ефективності використовують показник ефективності нагромадження: норма нагромадження/темپ приросту ВВП. Цей показник слугує індикатором частки ВВП, яку треба направити на нагромадження, щоб отримати 1% приросту продукту (його скорочення).

Таблиця

Динаміка ВВП та нагромадження в Україні

Роки	ВВП, у % до попереднього року	Темп приросту ВВП, у %	Валове Нагромадження, у %	Коефіцієнт ефективності нагромадження
1990			27,5	
1991	91,3	-8,7	26,3	-3,0
1992	90,1	-9,9	34,5	-3,5
1993	85,8	-14,2	36,3	-2,6
1994	77,1	-22,9	35,3	-1,5
1995	87,8	-12,2	26,7	-2,2
1996	90,0	-10	22,7	-2,3
1997	97,0	-3	21,4	-7,1
1998	98,1	-1,9	20,8	-10,9
1999	99,8	-0,2	17,4	-8,7
2000	105,9	5,9	19,7	3,3
2001	108,8	8,8	21,8	2,5
2002	105,3	5,3	20,2	3,8
2003	109,5	9,5	22,0	2,3
2004	111,8	11,8	21,2	1,8
2005	103,1	3,1	22,6	7,3
2006	107,6	7,6	24,8	3,3
2007	108,2	8,2	28,2	3,4
2008	102,2	2,2	28,8	13,1
2009	84,9	-15,1	17,1	-1,1
2010	104,1	4,1	20,8	5,1
2011	105,4	5,4	22,4	4,1
2012	100,2	0,2	21,8	10,9
2013	100,0	0	18,5	-
2014	93,4	-6,6	13,4	-2,0

Як показують дані таблиці, нагромадження капіталу зросло до 35,3% у 1994 р., що призвело до збільшення темпів зниження ВВП до 22,9%. Нагромадження капіталу вплинуло на перебудову структури економіки в умовах, що склалися. З часом протягом 1995-1999 рр. норма нагромадження знизилася до 17,4%, а темпи скорочення ВВП сповільнилися до 0,2. У період 2000-2008 рр. норма нагромадження не зменшувалася, лише у 2007-2008 рр. вона зросла до 28%. Тобто економічне зростання не було зумовлено впровадженням досягнень НТП у виробництво, що й засвідчують численні наукові дослідження. Унаслідок економічної кризи 2007-2008 рр. нагромадження знизилося на 11% у 2009 році і, як наслідок, ВВП знизилося на 15,1%. У 2010-2012 рр. нагромадження капіталу склало 20-22%, темпи приросту ВВП – від 0 до 5%, аналогічно з періодом 2000-2008 рр. зростання нагромадження не призвело до якісних змін у виробництві і, як наслідок, темпи зростання визначалися ціновими факторами. 2013-2014 рр. відрізнялися незвичайним зниженням накопичення капіталу до 13%, що визначило істотне зниження ВВП до 6,6%. Отже, динаміка валового нагромадження капіталу мала несуттєвий вплив на динаміку національного продукту. Це пояснюється певними причинами. По-перше, нерозвиненість промислового капіталу України зумовлює невисокий абсолютний рівень його нагромадження, що не дозволяє вирішувати завдання, пов'язані з його модернізацією. По-друге, і без того незначні абсолютні розміри нагромадження капіталу повністю спрямовуються на підтримку капіталу та інфраструктури в застарілому вигляді. Оновлення основного капіталу практично не відбувається, оскільки він зношений на 80%, а коштів вистачає лише на поточний ремонт. По-третє, існує величезний обсяг невикористання виробничих потужностей, які готові «підхопити» економічний підйом у будь-який момент без значних капіталовкладень. По-четверте, існує часовий лаг або економічна «інерція».

Загалом зв'язок між ВВП і нагромадженням є нестійким, або, мовою математики, він лаговий, нелінійний та ко-інтеграційний. Для економіки України нагромадження не виконує головної функції – забезпечення потреб розширеного відтворення та зростання добробуту населення. Навпаки, протягом 25 років відбувається зниження рівня доходів населення України та руйнування виробничого потенціалу. Сьогодні за рівнем доходів Україна посідає останнє місце в Європі, а обсяг національного продукту менший, ніж 2/3 від рівня 1990 року.

Економічна теорія пропонує багато моделей економічного розвитку, але жодна з них не підходить для України, враховуючи вище згадані обставини. Кейнсіанська теорія розвитку – найбільш прийнятна в наших умовах, тому що досліджує депресивну економіку. Вона пропонує «порочні кола злиднів», які пояснюють стагнацію вузькістю внутрішнього ринку і / або нестачею ресурсів для модернізації, або іншими факторами. Так, наприклад, Р. Нурксе вважав, що нестача капіталу визначає низький рівень

продуктивності праці, що, у свою чергу, зумовлює низький рівень доходів. Звідси - слабка купівельна спроможність і, як наслідок, недостатні стимули до інвестування. В умовах обмеженості заощаджень і відсутності інтересу до капіталовкладень нестача капіталу відтворюється як типова риса подібного суспільства. Згідно з кейнсіанською традицією, «порочне коло бідності» пов'язане з низьким рівнем доходу, який, у свою чергу, зумовлює низький рівень споживання і заощаджень. Низький рівень споживання стає неефективним попитом, який визначає вузькість внутрішнього ринку і низькі темпи зростання інвестицій, а вони призводять до низької ефективності виробництва, низької прибутковості, а низькі стимули до зростання виробництва, що, зрештою, пояснює невисокий дохід. У випадку з низьким рівнем заощаджень наявний незначний обсяг (темп) інвестицій, що зумовлює невисокий дохід.

Варто розглянути кейнсіанський підхід для аналізу економічного становища України. Рівень продуктивності праці або рівень доходу можна подати у вигляді номінального ВВП на душу населення. Номінальний ВВП на душу населення 2015 р. у доларах США (за даними МВФ) свідчить про те, що рівень доходу (продуктивності праці) в Україні у 28 разів нижчий, ніж у США, у 5 разів – ніж у світі, у 16 разів – ніж у ЄС. Це означає, що динаміка норми нагромадження не може забезпечити необхідні ресурси для потреб модернізації економіки України.

Важливе значення мають національні заощадження для визначення логіки побудови «порочного кола». Так, заощадження в Україні не перевищують 10%, та зменшилися за останні декілька років у 3 рази. Низький обсяг заощаджень зумовлює низький рівень нагромадження, що не дозволяє підвищити ефективність функціонування промислового капіталу України і зберігає низькі стимули до розширення виробництва. Економічна відсталість консервується, економічний розрив між світом, ЄС та Україною збільшується.

Отже, можна стверджувати, що Україна має специфічний зв'язок між нормою нагромадження і економічним циклом, а економічний цикл постає як протилежність. На перший план виходить проблема нестачі економічних ресурсів для економічної модернізації, створення інститутів розвитку та визначення пріоритетів. Без вирішення цієї проблеми Україна залишиться осторонь світового економічного розвитку.

Список використаної літератури

1. Жданова Л.Л. Відтворення і нагромадження капіталу: теорія, методологія, економічна політика: (монографія) / Л.Л. Жданова. – Одеса : Астропринт, 2014. - 296 с.
2. Зверяков М.І. Уроки ринкової трансформації в Україні / М.І. Зверяков // Економіка України. – 2016. - №8. – С. 7-24.
3. Нуреев Р. Теории развития: кейнсианские модели становления рыночной экономики // Вопросы экономики. – 2000. – №4. – С. 137-156.